

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΓΙΑ (ΑΝΑ)ΤΕΜΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Του Αντιστρατήγου ε.α-Νομικού Ευαγγέλου Γριβάκου

Την 27^η Δεκεμβρίου του σωτηρίου έτους 537 έγιναν στην Κωνσταντινούπολη από τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό Α΄ τα εγκαίνια του Ναού της Υπάτης Σοφίας του Ενσάρκου Λόγου του Θεού, της τρισένδοξης ανά τους αιώνες Αγίας Σοφίας, της μεγαλοπρεπέστατης και απείρου κάλλους «δικιάς» μας «Αγιά-Σοφιάς».

Η Αγία Σοφία του Ιουστινιανού είναι κτισμένη στην νοτιο-δυτική πλευρά του πρώτου λόφου της πόλης, στον ίδιο ακριβώς τόπο όπου, προηγουμένως, υπήρχε ένας άλλος Ναός με το ίδιο όνομα (Αγία Σοφία), που θεμελιώθηκε από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο το 330 μ.χ, κατά την διάρκεια των εγκαινίων της Κωνσταντινούπολης ως πρωτεύουσας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η ανέγερση του πρώτου αυτού Ναού ολοκληρώθηκε από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Β΄, γιό του Μ.Κωνσταντίνου, και τα εγκαίνιά του έγιναν την 15^η Φεβρουαρίου του 360. Επί αυτοκρατορίας Αρκαδίου, το 404, ο Ναός καταστράφηκε από πυρκαγιά για να κτισθεί και πάλι τα επόμενα χρόνια. Τα εγκαίνια του ανακαινισμένου Ναού έγιναν την 10^η Οκτωβρίου του 415 επί Θεοδοσίου Β΄.

Το 532, κατά την Στάση του Νίκα, το οικοδόμημα υπέστη ανεπανόρθωτες φθορές και βλάβες και αυτός ήταν ο λόγος που οδήγησε τον Ιουστινιανό στην απόφαση να κατασκευάσει τον Ναό από την αρχή και στην ίδια θέση αλλά μεγαλοπρεπέστερο και επιβλητικότερο, ώστε να δεσπόζει της Βασιλεύουσας. Τα θεμέλια του Ναού τέθηκαν την 23^η Φεβρουαρίου του 532, σύμφωνα με σχέδια που εκπόνησαν οι αρχιτέκτονες γεωμέτρεις Ανθέμιος από τις Τράλλεις της Μ.Ασίας (σημερινό Αϊδίνιο) και Ισίδωρος από την Μίλητο. Είκοσι χρόνια μετά τα εγκαίνια, από τους σεισμούς του 557, ο θόλος της Αγ. Σοφίας κατέπεσε και ο ανιψιός του Ισιδώρου, ο Ισίδωρος ο νεότερος, ανέλαβε την ανακατασκευή του, η οποία και υφίσταται μέχρι σήμερα.

Από το **360 μέχρι το 1453**, ο Ναός της του Θεού Σοφίας ήταν ο Ορθόδοξος Καθεδρικός Ναός της Κωνσταντινούπολης, πλην της

περιόδου της Φραγκοκρατίας (1204-1261) που οι Δυτικοί τον είχαν μετατρέψει σε ρωμαιοκαθολικό. Κατά την ανωτέρω περίοδο, οι «Σταυροφόροι» κατακτητές προξένησαν στον Ναό μεγάλες ζημιές, οι οποίες κάλλιστα θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως «ιεροσυλίες». Επί οθωμανικής αυτοκρατορίας, επίσης, οι τοιχογραφίες και τα ψηφιδωτά στο σύνολό τους ασβεστώθηκαν ή καταστράφηκαν, αφού στο Ισλάμ απαγορεύεται η απεικόνιση προσώπων και ανθρωπίνων σωμάτων.

Μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως (1453), ο Ναός μετετράπη σε **μουσουλμανικό τέμενος (τζαμί) και παρέμεινε έτσι μέχρι το 1935**, όταν ο Κεμάλ Ατατούρκ, στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού του τουρκικού κράτους, μετέτρεψε Αυτόν σε **μουσειακό χώρο** (τουρκιστί: Ayasofya muzesi) όπου, ακόμη και σήμερα, γίνονται από τους Τούρκους διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις κάποιες από τις οποίες (όπως επιδείξεις μόδας κλπ) αποτελούν αντίφαση – ίσως και ασέβεια - προς την ιερότητα και ιστορικότητα του χώρου.

Και ερχόμαστε, τώρα, στο κύριο θέμα μας. Τον παρελθόντα Φεβρουάριο, πολίτες και οργανώσεις της Τουρκίας υπέβαλαν αίτημα προ της τουρκική Εθνοσυνέλευση **«Περί μετατροπής της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως σε τζαμί»**. Η αρμόδια «Επιτροπή Αναφορών» της Εθνοσυνέλευσης που εξέτασε το αίτημα δεν το απέρριψε αλλά το προώθησε στο επόμενο στάδιο της νομικής επεξεργασίας. Φυσικά οι ισχυρισμοί των «Αιτούντων» δεν στερούνταν νομικής βάσεως, καθόσον τα τουρκικά δικαστήρια είχαν ήδη κάνει αποδεκτή την άποψη της Γενικής Διεύθυνσης Θρησκευτικών Υποθέσεων (που είναι μια κυβερνητική και ταυτόχρονα μια ανωτάτη θρησκευτική Αρχή) ότι **«η χρήση ενός πρώην τεμένους ως μουσείου αποτελεί παράνομη κατάληψη του ιερού χώρου»**. Μάλιστα με αυτό το σκεπτικό η Τουρκία έχει πρόσφατα προβεί στην μετατροπή από μουσείο σε τζαμί του ιστορικού Ναού της **Αγ. Σοφίας Τραπεζούντας** (ενός από τα παγκοσμίως καλύτερα διατηρημένα μνημεία του 13^{ου} αιώνα που είχε μετατραπεί σε τζαμί το 1462 αλλά από την εποχή του Κεμάλ λειτουργούσε ως μουσείο, υπαγόμενο στο υπουργείο πολιτισμού) και

του Ναού της **Αγ. Σοφίας Νίκαιας**, που το 787 φιλοξένησε την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο

Ζητήματα όπως το εξεταζόμενο έχουν πάντοτε περισσότερο πολιτικές παρά αμιγώς θρησκευτικές διαστάσεις. Κινούμενος στο νομικό πλαίσιο που αναφέρθηκε παραπάνω, ο Αντιπρόεδρος της τουρκικής κυβέρνησης Μπουλέντ Αρίντς, υλοποιώντας, προφανώς, την γραμμή της κυβέρνησής του, έκανε δηλώσεις υπέρ της μετατροπής της Αγ. Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως από μουσείο σε τζαμί και δεν έκρυψε τις προσπάθειές του προς υλοποίηση του σκοπού αυτού, προκαλώντας θύελλα αντιδράσεων στο Εξωτερικό και σφοδρή αντιπαράθεση μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών Ελλάδος και Τουρκίας. Ο κ.Αρίντς φέρεται να δικαιολόγησε τις προσπάθειές του αυτές με την διπλωματική φράση ότι **«Εμείς οι Τούρκοι αντικρύζουμε την Αγία Σοφία και ευχόμαστε οι καλές της ημέρες να έρθουν σύντομα».**[Παρένθεση: Αν ο υπογράφων αυτό το άρθρο μπορούσε να αντικρύσει κατά πρόσωπο τον κ.Αρίντς θα του έλεγε με ελαφρώς ειρωνικό αλλά περήφανο ύφος : «Οι κτίτορες και οι κτήτορες αυτού του Ναού, κ. Αντιπρόεδρε, είμαστε εμείς οι Έλληνες. Και θα πρέπει να ξέρετε ότι ο χρόνος δεν θα μπορέσει ποτέ να σβήσει από τις μνήμες μας τις καλές και ένδοξες βυζαντινές ημέρες, όταν η Εκκλησιά μας ήταν το Σύμβολο και το καμάρι της Ορθόδοξης Πίστεώς μας. Κι' αν ήταν θέλημα Θεού να μην μπορούμε από την Ελλάδα να Την προσεγγίσουμε ελεύθερα και να Την αντικρύσουμε οπτικά όπως εσείς, όμως ο πόθος και η προσδοκία ότι **ΠΑΛΙ ΜΕ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕ ΚΑΙΡΟΥΣ, ΠΑΛΙ ΔΙΚΙΑ ΜΑΣ ΘΑ'ΝΑΙ.** παραμένουν άσβεστα μέσα στις καρδιές μας και τους εθνικούς μας οραματισμούς».

Ο κίνδυνος της ανα-τεμενοποίησης των βυζαντινών Ναών που είχαν μετατραπεί από το κεμαλικό καθεστώς σε μουσεία άρχισε να διαγράφεται ευκρινέστερα από το 2010 και μετέπειτα, όταν ο πρωθυπουργός **Ταγίπ Ερντογάν** διόρισε τον Μεμέτ Γκορμέζ, ένα υψηλόβαθμο στέλεχος του κυβερνώντος Κόμματος της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης (ΑΚΡ), ως επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Θρησκευτικών Υποθέσεων, με απώτερο σκοπό να προωθήσει τον επηρεασμό και την συσπείρωση της πολιτικής βάσης του κόμματος, δηλαδή τους συντηρητικούς μουσουλμάνους, οι οποίοι, ασφαλώς, τόσο

περισσότερο θα ψήφιζαν τον Ερντογάν όσο θα αυξάνονταν ο αριθμός των ορθοδόξων Ναών που θα μετατρέπονταν από μουσεία σε τζαμιά. Ο δε Αντιπρόεδρος Αρίντς είναι ένας από εκείνους τους πολιτικούς που διαθέτουν πολύ ισχυρά ερείσματα σε αυτήν την εκλογική ομάδα, ενώ οι πρωτοβουλίες των πολιτών που ζητούν την μετατροπή των μουσείων σε τεμένη έχουν την ενθάρρυνση και υποστήριξη του ΑΚΡ.

Το τι επιφυλάσσει το άμεσο μέλλον είναι ακόμη άδηλο και ασαφές. Διπλωματικοί κύκλοι εκτιμούν ότι αν ο κ.Ερντογαν προχωρήσει στην μετατροπή της Αγ. Σοφίας σε τέμενος μέσα στο 2014 που είναι χρονιά εκλογικής αναμέτρησης για την Τουρκία, σίγουρα θα φροντίσει να προσδώσει στην ενέργειά του αυτή υψηλό συμβολισμό με σκοπό να πολώσει την θρησκευόμενη πλειοψηφία του τουρκικού εκλογικού σώματος υπέρ του κόμματός του. Με άλλα λόγια να αντλήσει ψήφους και από άλλα κόμματα. Και δεν είναι η πρώτη φορά που ιερά Σύμβολα Λατρείας και Πίστεως γίνονται αντικείμενα ευτελούς πολιτικού παιγνίου, μη αποκλεισμένης και της Πατρίδας μας. Πάντως, αν λάβουμε υπόψη ότι το 1935 ο Κεμάλ προχώρησε στην μετατροπή της Αγ. Σοφίας σε μουσείο μετά από απόφαση του αυτού τούτου του τότε υπουργικού συμβουλίου, θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι τυχόν σημερινή μετατροπή, δεν θα ήταν λογικό να γίνει με μια απλή απόφαση κάποιου τουρκικού δικαστηρίου ή άλλης «αρμόδιας» τουρκικής Αρχής, αλλά με την έκφραση βούλησης πολιτικού οργάνου ανάλογης οντότητας με εκείνη του υπουργικού συμβουλίου του Κεμάλ. Σε διαφορετική περίπτωση, ο κ. Ερντογάν θα διατρέξει άμεσο κίνδυνο να έλθει σε ρήξη με την κεμαλική κληρονομιά και κάποια κατεστημένα με τα οποία οι σχέσεις του συνεχίζουν να βρίσκονται «επί ξυρού ακμής». Τέλος η Ελλάς, θα πρέπει να παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τις εξελίξεις επί του θέματος της μετατροπής, εμμένοντας μέχρι εσχάτων στα παραδεδεγμένα ότι, δηλαδή, η Αγ. Σοφία στην Κωνσταντινούπολη, ούτε μουσουλμανικό τέμενος, ούτε μουσείο θα πρέπει να είναι, αλλά, όπως πρώτα, **Ναός Χριστιανικός**, σύμβολο Ορθοδοξίας και ελληνικού πολιτισμού, ανεκτίμητο κόσμημα της παγκόσμιας κληρονομιάς. Και να διακηρύσσει το δόγμα αυτό αυτάρκες, αναπαλλοτρίωτο και μη ανταλλάξιμο.